

Circular nº 15

Octubre 2005
Amics de Besalú i el seu comtat

EDITORIAL

Volien parlar en aquesta editorial del final de la celebració dels 800 anys que foren escrites les Homilies d'Organyà. Aquestes són un dels primers documents escrits en llengua catalana. Això no es d'estranyar ja que els escrits que primer es troben en totes les llengües són els que contenen lleis, normes morals i civils, principis religiosos...En un dels molts articles que s'han editat durant aquest anys de celebracions les descriuen com una fotografia antiga de la nostra llengua. Com dèiem, volem felicitar-nos tots plegats per poder commemorar un fet com aquest i ens felicitem. Però, tenim una proposta nova per tirar endavant.

En l'última sortida, en la que visitàrem el monestir de Banyoles el Sr. Vilardell, qui ens va fer la visita, en un moment donat, es va posar davant d'una làpida sense cap nom i ens explicà que hi havia enterrat un abat de cognom Cartellà i tot seguit va comentar que també hi va haver un Cartellà que havia estat cavaller al servei del rei Pere el Gran. Aquest guerrer fou Guillem Galceran de Cartellà, nat a Hostoles d'on era senyor al igual que de Pontons i va viure, es creu, noranta anys. La seva vida és plena de lluites i rebel·lies, fou desafecte al rei Jaume I, però més tard fou ambaixador a Tlemcen representant la monarquia, i va seguir al rei a l'expedició de Sicília, entre moltes altres gestes. El mateix Ramon Muntaner el va comparar amb Lançalot del Llac. La nostra proposta es voler treure a la llum aquest personatge que va dur una vida d'aventures reals molt semblants a la novel·lada per Cervantes en el seu Quixot.

LLIBRES

Títol: **EVANGELIS**, de Marc, Mateu, Lluc i Joan, amb els Fets del Apòstols, la carta de Pau als romans i **El llibre de l'Apocalipsi**.

Autor: Joan F. Mira, (1939) és escriptor, antropòleg i professor de grec i cultura clàssica.

Versió nova del grec.

Editorial: PROA, Enciclopèdia Catalana. 3era. Impressió. Gener 2005.

“Els Evangelis, com tota la Bíblia, a part del seu caràcter sagrat per a tants milions de creients, tenen un atractiu excepcional en tant que literatura narrativa. Tot el Nou Testament és una obra literàriament esplèndida, original i plena de vitalitat; a més de ser un dels llibres fundacionals i imprescindibles de la cultura europea. Si ara - fora de cercles reduïts - no forma part de les lectures habituals, és sobretot a causa d'una tradició traductora més pendent de vetllar per l'ortodòxia doctrinal i religiosa dels textos que de reproduir la vivacitat narrativa de l'original.

La traducció que ha dut a terme Joan F. Mira, fidel però de caràcter literari i no dogmàtic, ha esta feta amb els mateixos criteris que habitualment s'apliquen als textos narratius dels clàssics grecs. El resultat és sorprenent, com bé podran comprovar tots el lectors que acceptin el repte de llegir sense prejudici i vulgui solcar, amb aires i significats nous, els textos de sempre”

El recomanem..

LLIBRES REBUTS

- *Rondalles*, Mn. Lluís Constants coordinador. Centre d'Estudis Comarcal de Banyoles.
- *A l'entorn del Puig Segalar. Albons – Garrigoles - La Tallada d'Empordà*. Josep Cases, Sebastià Balateu i Victòria Soler.
- *Industrials i tapers*, Joaquim Alvarado. Història de Cassà. Col·lecció Manuel Tolosa.
- *Scientia Gerundensis*. Vol. 27. Universitat de Girona.
- *La Vall de La Pera*. Henry i Dídac Ettinghausen. Quaderns de la Revista de Girona.
- *Església, societat i poder a les terres de parla catalana*. Actes del IV Congrés de la CCEPC.

EL PRIMER MIL·LENI, ANICÒNIC

Per comprendre la rudesca escultòrica del primer romànic, la poca traça que tenien en el moment d'executar la seva imatgeria, cal tenir en compte com es va desenvolupar el període cronològic del primer mil·lenni de la nostra era, anicònic per excel·lència.

El primitiu cristianisme es va desenvolupar en el mediterrani oriental, en ple món grec i romà, i en general en el món hel·lènic, tant prolífic en escultures, les quals havien arribat a una perfecció formal, amb compensacions de volums, de riquesa estilística, d'una producció ingent, i hom es pregunta, com es possible que de cop i volta es deixà d'esculpir durant el llarg d'un mil·lenni ?

Tot es un problema de religions. En l'àmbit mediterrani coexistien tres religions, les tres monoteistes, la cristiana, la jueva i la islàmica. Però mentre les dos darreres tenien el seus déus ((Yavé i Alà) desconeguts físicament, els cristians tenien constància del seu Déu a la terra, en la figura de Jesucrist, Fill de Déu. Aquest fet comportà la representació divina al llarg de dos mil·lennis de existència.

Els primers segles de la nostra era foren pel cristianisme anys obscurs, reduïts a la clandestinitat; el seu art fou exclusivament parietal, en forma de "graffitis" (catacumbes de Priscil·la i Domitil·la a Roma). En aquests hi era representada Maria orant, Maria formant part de l'Epifania, i el Pantocràtor. Era un art popular, ingenu, però amb un tret essencial, el simbolisme, que perdurà fins l'acabament de l'art romànic.

Aquestes primitives comunitats cristianes no representaven les seves iconografies en escultura, de primer per ineptitud i sobretot per no ésser acusats d'idòlatres. Els Pares de l'Església, amb la seva severitat, no afavoriren pas la creació de l'escultura exempta. Sant Climent d'Alexandria, a la fi del segle II, recorda "de no fer imatges tallades ni cap figura de tot el que és al cel i a baix a la terra"; més tard ens diu "que la veritable efigie de Déu sols es dintre de l'ànima del just". Tertulià per la seva banda, en ple segle III, afirma que "les arts són una invenció del diable, concebuda per al culte als falsos déus".

Al segle IV Constantí permeté als cristians sortir dels seus amagatalls i d'ençà aleshores el cristianisme fou la religió oficial de l'Imperi romà. Des d'aquest moment hi hagué una eufòria iconogràfica cristiana: el Crismó o anagrama de Crist junt amb la creu, apareix en les monedes, en els estendards i en el casc dels soldats.

Es reuneixen a Bizanci artistes de tots els rams. L'arquitectura religiosa es basa de bon principi a emprar el tipus basilical d'origen oriental; l'escultura no passa de baixos relleus de vori i escultura funerària, així com també per ornar pilastres, ambons, capitells, cancells... Ens trobem, no obstant, que aquests baixos relleus semblen més pintures en relleu que escultures pròpiament dites; són relleus completament plans, que no volen configurar uns volums més o menys naturalistes; predomina la línia i la incisió en lloc de volum. Hi ha una absència absoluta de l'escultura tridimensional o de bulto, que és exclosa en l'art bizantí que era un art que no es deixà influenciar per l'art hel·lenístic. Aquest es basava en l'exaltació de l'home, en la bellesa sensitiva. Aquests principis resultaven incompatibles al espiritualisme del cristianisme, el qual depreciava el cos humà i creia en la absoluta superioritat de l'ànima. El simbolisme i l'abstracció, pròpia de la concepció metafísica cristiana, van conduir a una representació anticlàssica, quins instruments lingüístics són la simplificació formal, l'estilització, la negació de la profunditat espacial, el rebuig a la volumetria i proporcionalitat corporal i a la

eliminació de l'expressivitat individual: que tendeix a l'atemporalitat. Veiem, doncs, que l'art de Bizanci és un art eminentment parietal, de superfícies i lineal, d'ací que el mosaic sigui l'espai més genuí de l'art bizantí. En quant a la miniatura, aquesta va assolir un extraordinari desenvolupament sobretot en la il·luminació de còdex, que tanta influència tingué en l'Europa medieval.

Al segle V s'esdevé l'ensulsiada de l'Imperi Romà d'Occident, quan va ser envaït pels pobles anomenats "bàrbars" - "estrangers" segons Roma .- A la Península s'establiren els visigots. L'art que hi trobaren era el paleo-cristià, anicònic, romà tardà.

Els "bàrbars" duïen un art d'aixovar, no monumental sinó portàtil, degut als freqüents desplaçaments; era també anicònic, amb representacions geomètriques o al més fitomòrfiques.

Al segle VIII, Carlemany fou investit pel papa Lleó III a Roma com a emperador d'Occident, junt amb les condicions polítiques i religioses que això comportà. Cal valorar molt positivament el fet cultural i artístic que li valgué a la posteritat anomenar-lo "Renaixement carolingi". L'art carolingi, malgrat algun intent de relançar l'escultura, va perseverar en el rebuig o la incapacitat davant de l'execució de figures tridimensionals o de bulto rodó: continuà un cop més l'aniconisme. La pintura segueix postergada a favor de la miniatura i la il·luminació de còdex, seguint l'escola bizantina i la tradició dels monjos "scots" irlandesos. En quan a l'arquitectura, s'inspirà en la bizantina: pòrtics, torres laterals, cúpules, criptes, deambulatoris...

Els monjos siríacs intenten relançar l'escultura tridimensional, però foren aniquilats pel cesaro-papisme bizantí iconoclasta (segles VIII i IX), que no va ser un anti-art sinó un afer polític, econòmic i social.

I s'acaba aquest mil·lenni anicònic als inicis del segle XI, havent-se perdut totalment la tradició escultòrica

A. N. M.

La primera representació del Jesucrist a la creu, és la miniatura de l'Evengiliari del monjo Ràbula, del segle VIè, conservat a la biblioteca Laurentiana de Florència. La primera escultura exempta de Crist a la creu, no va aparèixer fins quatre cents anys més tard.

Dedicat al trobador Ramon Vidal de Besalú

Segur que hi hagué un trobador
con en els contes de fades,
que a les nits de lluna plena
componia les corrandes...

Segur que hi hagué un trobador
amb ànsies renovadores,
a qui barraven el pas
quan arribava a deshora...

Segur que els somnis antics,
com avui passa amb els nostres,
delien cercant quelcom
que no tenien a la vora...

Els anhels d'un altre temps,
els tenim penjats al sostre,
volem abastar la lluna
i se'ns esmunyen les forces.

Sempre són anhels
fèrtils i enlluernadors
que menen pels seu camins
els homes que fan història.

Merçè Mallarach
Setembre 2004

XXXVIII Recital de poesia Amics de les Lletres Garrotxines

ACTIVITATS DEL TRIMESTRE ANTERIOR

Els dies 8, 9 i 10 de juliol es va dur a terme el XIVè Seminari de Romànic a la nostra seu, la Cúria Reial de Besalú. En aquesta ocasió els conferencians foren la Sra. Natzaret Gallego que parlà de les “Canòniques catalanes. Visió de conjunt”. El Dr. Gerardo Boto donà la seva conferència, “Dos canòniques empor-daneses: Vilabertran i Lladó”, el dissabte i el diumenge fou el nostre president qui va fer la cloenda amb la conferència “Aproximació al món canonical”.

El dissabte 16 de juliol anàrem d'excursió amb autocar per la Catalunya Nord. Es va visitar Sant Genis de Fontenes, Sant Andreu de Sureda, la catedral d'Elna,...

El dissabte, 27 d'agost, vàrem anar d'excursió amb 4x4 per La Garrotxa. Visitàrem les esglésies de Salarsa, Bolós i Molló. A la tarda férem la travessa Espinavell – Setcases.

El diumenge 18 de setembre, vàrem visitar el monestir de Sant Esteve de Banyoles, la visita la va dur el Sr. Vilardell tot seguit ens dirigirem a Museu Arqueològic de Banyoles acompanyats aquest cop per el Sr. Pere Coma.

ACTIVITATS DEL TRIMESTRE

OCTUBRE

Dia: 23, diumenge. **Sortida 4x4**
Fustanyà, església i casa pairal, Planoles
Lloc: Gasolinera de Bianya
Hora: 9 h. matí

NOVEMBRE

Dia: 13 diumenge. **Sortida amb cotxes particulars**
Visita al Museu d'Art Nacional de Catalunya
Lloc: Davant la porta del Museu
Hora: 11 h. matí